

Typologie nadaných

Eva Trnová

PdF MU

trnova@ped.muni.cz

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Používaná terminologie

- V českém prostředí:
- nadání v kognitivní oblasti a talent v oblasti sportu a umění
- nadání a talent jako synonyma

Kdo je nadaný?

- Aktivita ve skupině – návrhy vymezení pojmu nadání

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Výkon – MŠMT vymezení

(vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

- *Za nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, který při adekvátní podpoře **vykazuje** ve srovnání s vrstevníky **vysokou úroveň** v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.*
- *Za mimořádně nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, jehož rozložení schopností **dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti** v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech*

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Oblasti nadání – MŠMT vymezení

- ***Kognitivní (rozumové)***
- ***Sportovní - video tanec***
<https://www.youtube.com/watch?v=ERkJpVn5CYk>
- ***Umělecké – video tříletý bubeník***
<https://www.youtube.com/watch?v=o4vGDmUwKR0>
- ***Sociální***

S kterou oblastí je spojeno školní vzdělávání nejvíce?

Jak „zjistit“ úroveň?

Prosím návrhy...

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

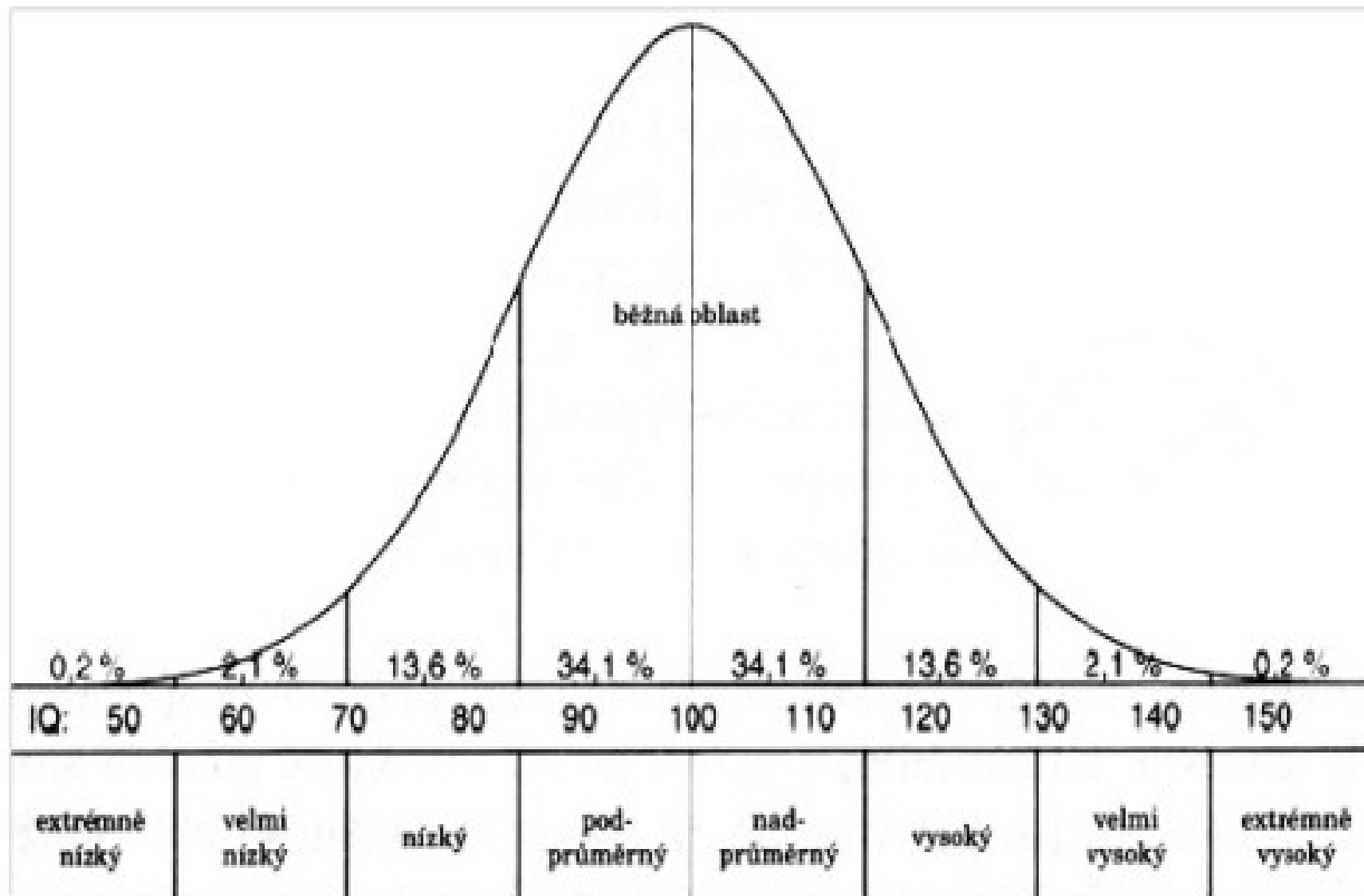
Jak zjistit úroveň?

- **Objektivní metody** – standardizované testy
 - IQ – není vhodné pro děti
 - Menza snaha vytvořit vlastní testy – probíhá
 - MU - doc. Portešová – matematické nadání, INVENIO
<https://invenio.muni.cz/>
 - MU – Trna, Trnová – Poznejte v sobě Einsteina
<https://www.researchgate.net/publication/307907959> Objevte v sobe Einsteina
 - Havigerová – MŠ HK – testování předškolních dětí podle zahraničního originálu – CGS test - Characteristics of Giftedness Scale – Silvermanová
- **Subjektivní metody:**
 - pozorování žáků ve školní práci, rozbor výsledků práce žáka a portfolio žáka, hodnocení testů a úloh, rozhovory se žákem a jeho zákonnými zástupci.

Úrovně kognitivních schopností jedince

(Havigerová, 2011, s. 22)

IQ	Označení úrovně kognitivních schopností jedince		
115-130	bystrý jedinec	13,59 %	clever
130-145	nadprůměrně nadaný	2,14%	moderately gifted
145-160	vysoce nadaný	0,13 %	highly gifted
160-175	mimořádně nadaný		exceptionally gifted
175-190	velmi vysoce nadaný		profoundly gifted
190 +	„nevyléčitelně“ nadaný		„terminally“ gifted

Obrázek č. 1: Gaussova křivka rozložení inteligence

Zdroj: (Praus, nedat.)

Je IQ dostatečným ukazatelem schopností ?

- Terman:

Test IQ ukazuje, jestli náš mozek jede čtyřicetikilometrovou rychlostí nebo stokilometrovou, ale neříká nic o tom, o našem motoru, tedy o mozku a jeho skutečných možnostech.

Menza gymnázium měří IQ – případně video

Jak poznat nadaného žáka, když ne pomocí IQ?

Aktivita ve skupině

Obecné charakteristiky nadání

„Populace nadaných se jeví **směrem ven** jako relativně homogenní, ale **směrem dovnitř** heterogenní skupina s pestrými interindividuálními rozdíly.“

Jurášková, 2006

Jak poznat nadaného žáka?

- Charakteristické znaky nadaných žáků – různí autoři uvádí různé výčty (připravený materiál)
 - často je uváděno rané čtenářství – **video Metůdek**
 - <https://is.muni.cz/auth/de/26136/>
- *akcelerovaný vývoj – brzy chodí, mluví...*
- *logické, kritické myšlení...*
- *vynikající paměť, encyklopedické znalosti...*
- **Které byste sem přidali?? S kterými souhlasíte na základě zkušeností??**

Charakteristika nadaných (podle Silverman)

Charakteristiky	Nadané děti	"Průměrné" děti
Velká bdělost	67%	42%
Velký rozsah paměti	31%	3%
Výborná paměť	67%	27%
Rozvoj čtení	58%	13%
Rozšířená slovní zásoba	87%	34%
Pozorovací schopnosti	64%	34%
Velká zvědavost	58%	40%
Více než 1 imaginární kamarád	50%	9%
Živá představivost	46%	22%
Vysoký stupeň kreativity	66%	8%

Kresby 4 letého chlapce

Desatero o projevech nadaných

- Materiál v Isu – shrnutí z několika zdrojů - kategorizace

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Jak poznat nadaného žáka?

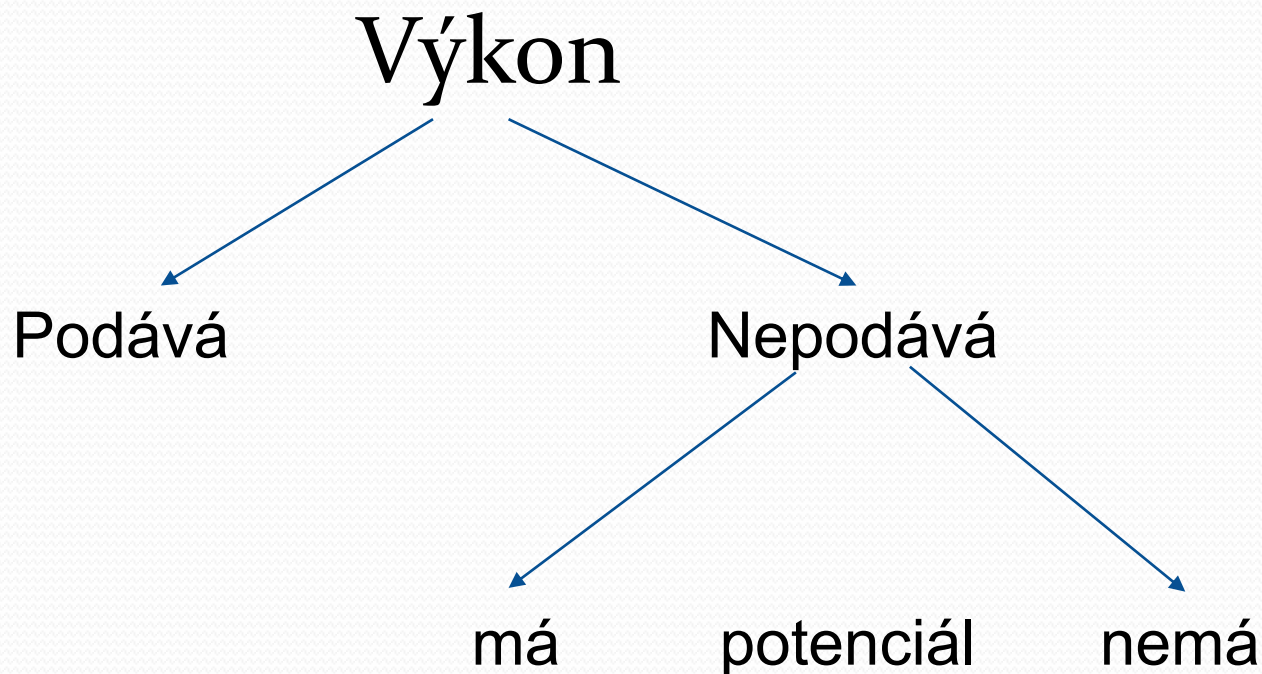
<https://www.nadanedeti.cz/domains/nadanedeti.cz/pro-odborniky-video1>

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096902795-studio-6/215411010101126/obsah/437389-jak-poznat-talent-deti>

MŠMT (vyhláška č. 27/2016 Sb., 2016)

Zjišťování mimořádného nadání včetně vzdělávacích potřeb žáka provádí školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou, která žáka vzdělává. Pokud se nadání žáka projevuje v oblastech pohybových, manuálních nebo uměleckých dovedností, vyjadřuje se školské poradenské zařízení zejména ke specifikům žákovy osobnosti, které mohou mít vliv na průběh jeho vzdělávání, a míru žákova nadání zhodnotí odborník v příslušném oboru, jehož odborný posudek žák nebo zákonný zástupce žáka školskému poradenskému zařízení poskytne.

Manifestované x latentní nadání

Problém u mladších dětí – nemají-li příležitost nemohou projevit potenciál

Praktická ukáзка – malhv

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ
PLÁN OBNOVY

MS
MT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Aktuální typologie nadaných žáků

- Podle Maureen Neihart (přednáška v Praze 2011 podle J. Škrabánkové) *před 20-ti lety bylo za nadané považováno dítě, které se dobře chovalo, bylo úspěšné, toužilo po pochvale, dítě s dobrým sebevědomím, spokojené, nepřekračující osnovy, ale takové, kterému chybí dovednost učit se sám do hloubky.*
- Uvádí následující aktuální typologii nadaných žáků:

1. ÚSPĚŠNÝ nadaný -- charakteristika:

V posledních letech se změnilo chápání tohoto typu nadání:

- je úspěšný ve škole;
- záleží mu na tom, aby se líbil učitelům a dostával dobré známky;
- je konformní, závislý;
- volí bezpečné činnosti, vyhýbá se riziku;
- většinou je milován rodiči i učiteli, obdivován vrstevníky.

Podpora pro tento typ nadaného doma a ve škole:

- předkládat složitější problémy k řešení;
- akcelerovat výuku;
- povzbuzovat rozvoj nadání;
- systematicky povzbuzovat odvahu riskovat a osamostatňovat se.

2. *kreativní nadaný - charakteristika:*

- má silnou vnitřní motivaci;
- je androgynní (člověk mající značné množství projevů chování a prožívání, vlastností a rysů osobnosti mužských (maskulinních) i ženských (feminních) – prof. Kohoutek);
- má snížené sebeovládání;
- je emocionálně labilní;
- má vysokou míru energie;
- má malý zájem vyhovět očekávání okolí, může být v konfliktu s vrstevníky.

Poznámka: Je potřeba ptát se, v jakých oblastech je kreativní, ne jak je kreativní!

Podpora pro tento typ nadaného doma a ve škole:

- odměňovat neotřelé myšlení;
- odměňovat a podporovat překonávání překážek (plnění obtížných úkolů);
- poskytnout mentoring;
- zajistit možnost vzdělávání v oblasti nadání (zajistit někoho, kdo ho povede);
- tolerovat typ výrazně odlišný od průměru
- v dospělosti vyšší nebezpečí psychických poruch ve srovnání s průměrnou populací, především u výtvarně a literárně nadaných.

3. „utajený“ nadaný -- charakteristika:

M. Neihart i zde uvádí, že v posledních letech došlo ke změnám v chápání tohoto typu nadání.

- snižuje/znevažuje své nadání;
- má pocit, že ho okolí nutí vzdát se ctižádostivosti;
- pociťuje nesouhlas okolí s jeho cíli;
- úspěch pokládá za zradu své skupiny;
- opouští příležitosti k rozvoji svého nadání, nemá zájem (nechce) je využívat.

Poznámka

- Tento typ nadání se týká především nižších sociálních skupin a vyskytuje se zejména mezi ženami.
- Testy často velmi málo vypovídají o akademickém úspěchu tohoto typu, proto je není vhodné brát jako hlavní měřítko posuzování „utajeného“ nadání („underground“ gifted).
- Skupinu těchto nadaných je vhodné zkoumat spíše podle výkonů při práci.

Podpora doma pro tento typ nadaného a ve škole:

- vytvořit vstřícné prostředí pro vzdělávání;
- pomoci jim vyrovnat se s vnitřními rozpory;
- naučit je sociálním dovednostem tak, aby mohli uspět v různých situacích v rámci společnosti, ve které žijí;
- otevřeně diskutovat o tom, „co stojí“ cesta k úspěchu (diskuse o řadě témat je velice důležitá, např. diskuse o genderových otázkách. Je také vhodné společně se dívat na filmy a pak si o nich povídat...)

- vytváří krizové situace, působí rušivě;
- potýká se s vážnými psychickými problémy;
- má problémy s chováním;
- není motivován učitelem udílenou odměnou;
- je problémový, vzteklý, nezodpovědný;
- má nerealistická očekávání od sebe samého;
- vyhledává vzrušující zábavy;
- má výchovné problémy;
- nedovede si poradit s každodenním nezdarem.

Poznámka

- Tento typ nadání byl poprvé popsán v roce 1989, je hodně ovlivnitelný kamarády a rodinou.
- Existují dvě hlavní skupiny, do nichž se větví - větší skupina je **prosociální**, menší skupina má **kriminální sklony**.
- Antisociálnímu typu je těžko pomoci, pokud pomoc přijde pozdě.
-
-

Podpora doma pro tento typ nadaného a ve škole:

- nutná podpora a řád!!!
- nutná profesionální pomoc (poradenství - individuální, skupinové, rodinné);
- projevovat empatii;
- nabídnout konfrontaci a zodpovědnost;
- nesnižovat jim laťku (může být interpretováno jako ztráta důvěry v jejich schopnosti!);
- vztah s mentorem (velice důležité!).

5. „dvakrát výjimečný“ nadaný - charakteristika:

M. Neihart také u tohoto typu nadání uvádí změny v jeho chápání.

- často je neúspěšný ve škole;
- má sociální a emocionální problémy;
- má problémové chování;
- je náchylný k úzkostem a depresi;
- má nízké sebevědomí (např. ve škole);
- ve škole je nespokojený („otrávený“);
- ve srovnání s ostatními typy nadaných je nezralý.

(Dvojitá výjimečnost)

- Je obtížné ji u dětí diagnostikovat.
- Hendikep a nadání se mohou často vzájemně **kompenzovat** nebo **maskovat**, a proto bývají tyto děti učiteli označovány většinou jako průměrné (někdy i podprůměrné, líné...)
- Mezi nejčastější kombinace rozumového nadání a diagnózy patří :
- **Nadané děti se specifickými vývojovými poruchami učení** - zejména s dyslexií, dysortografií, dysgrafií.
- **Nadané děti s poruchami chování - ADHD** (Attention Deficit Hyperactivity Disorders – hyperaktivita s poruchou pozornosti), **ADD** (Attention Deficit Disorders- porucha pozornosti)
- **Nadané děti s Aspergerovým syndromem.**

Poznámka

- Od počátku osmdesátých let 20. století studie obecně charakterizují „dvakrát výjimečné“ děti jako ty, které jsou **jednak výjimečně nadané a navíc mají nějaký diagnostikovaný handicap (fyzický, psychický nebo vývojovou poruchu učení).**
- Tato identifikace se aktuálně hodně změnila a testy z 80. let jsou dnes kritizovány pro závažné psychologické a teoretické nedostatky.
- Pro „dvakrát výjimečné“ nadané je velmi důležité, aby byla podporována **jejich sociální kompetence a také emocionální stránka jejich osobnosti.**
- Intelektivě jsou vždy před svými vrstevníky, sociálně a emocionálně však se zdají o 3 -- 4 roky „mladší“ než jejich vrstevníci.

Podpora doma pro tento typ nadaného a ve škole:

- používat různá měřítka úspěchu;
- zjistit, jak dítě funguje ve třídě;
- zajistit hodnocení v rámci jeho kurikula;
- ptát se dítěte;
- zdůrazňovat talent, brát ohledy na postižení;
- prioritou by měly být dostatečně obtížné úkoly v oblasti jejich hlavního zájmu.

- je vytrvalý, klade si cíle;
- vyhledává náročné úkoly;
- je výkonný;
- je odvážný;
- má dobré sebeovládání;
- může, ale nemusí, považovat akademické vzdělání za jednu ze svých priorit;
- dokáže se vyrovnat se zklamáním a neúspěchem.

Podpora doma pro tento typ nadaného a ve škole:

- více podpory, ne méně!
- pomoc při zvládnání sociálních a psychologických těžkostí související s jejich úspěchem;
- naučit je, jak mají sami sebe řídit;
- vytvořit podpůrný tým;
- najít mentora.

Zajímavost k aktuální typologii nadaných

Maureen Neihart se zabýval otázkou, zda uvedené typy nadání jsou **stejně vnímány ve všech zemích světa.**

Podle jejích závěrů se identifikace typů nadaných v Evropě a v Asii liší.

Např. v Asii je v současnosti mnoho nadaných typu 6 - „*nezávisle se učící nadaný*“, zatímco typ 1 - „*úspěšný nadaný*“, se zde vyskytuje velmi málo.

Shrnutí:

- Co bychom měli o nadaném vědět:
 - v čem je nadané
 - míru nadání
 - jaký typ nadaného
 - osobnost žáka
- (Hubatka Miloslav Úspěšní vychovávají děti jinak – pohled pedagoga; Miková, Šárka; Stang, Jiřina Typologie osobnosti u dětí – pohled psychologů - ukázka z knížky <https://obchod.portal.cz/pedagogika/typologie-osobnosti-u-deti/#ukazky>)